

2 ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ / ਉੱਤਰ :-

- (1) ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕੀ ਹੈ?
ਉੱਤਰ:- ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੀਵਨ - ਜਾਂਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਹਿਣ - ਸਹਿਣ, ਕਦਰਾਂ - ਕੀਮਤਾਂ, ਵਿਚਾਰ, ਰੁਚੀਆਂ, ਮਨੋਰਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ, ਖਾਣ - ਪੀਣ, ਗੀਤ - ਗਿਣਤਾਂ, ਪਹਿਰਾਵਾ, ਹਰ - ਸਿੰਗਾਰ, ਬੋਲੀ, ਇਲਾਕਾਵਾਰੀ ਦੇ ਦੰਗੇ ਤੇ ਤਿਥ - ਤਿਉਹਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

- (2) ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਉੱਥੇ - ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ?
ਉੱਤਰ:- ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਮੰਦੀਰ ਕਿਸੇ ਸਮੁੱਚੇ ਚਾਰ - ਅਸੂਰ ਜਾਂ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵੱਖ - ਵੱਖ ਭੂਗੋਲਿਕ, ਜਾਤੀਗਤ, ਨਸਲੀ ਜਾਂ ਭਾਸ਼ਾਈ ਇਰਾਦੀਆਂ ਵਰਗੇ ਵੱਖਰਤਾ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਉੱਥੇ - ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਚੁੰਝਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ, ਉਰਦੂ ਤੇ ਮਰਾਠੀ ਆਦਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਉੱਥੇ - ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਆਪਣੇ - ਆਪਣੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਢ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹਨ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਆਪਣਾ 'ਪੰਜਾਬੀ' ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮਾਝੀ, ਦੁਆਬੀ, ਮਲਵੀ, ਪੱਠੋਹਾਰੀ ਤੇ ਪੁਆਧੀ ਇਸਦੇ ਉੱਥੇ - ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਵੀ ਵੱਖ - ਵੱਖ ਜਾਤਾਂ, ਕਿੱਤਿਆਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਦੇ ਉੱਥੇ - ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ।

- (3) ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
ਉੱਤਰ:- ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੀ ਧਾਰਾ ਆਰੀਆ ਯਾਤ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਗਮਨ ਤੋਂ ਦਸ਼ਮੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਵੈਦਿਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਅਹਾਨ ਬੰਦ ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਪੁਰਾਤਨ ਅਹਾਨ ਮੌਤ 'ਰਿਗਵੇਦ' ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਦੁਆਰ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਵਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਗਦਾਨ ਹੈ। ਰਿਗਵੇਦਕ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਸੈਂਤਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਹੋਣ ਵਰਗੇ 'ਸਪਤਸਿੰਧੂ' ਕਿਹਾ ਗਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਮਹਾਭਾਰਤ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ 'ਚੰਡ ਨਦ' ਅਰਥਾਤ ਪੰਜਾਂ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਇੱਥੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਇਹ 'ਪੰਜ ਨਦ' ਮੁਖਣ ਹੀ ਬਦਲ ਕੇ ਫਾਰਸੀ ਵਿੱਚ

ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਗਿਆ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੀ
ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਧੇਰੇ ਹੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਅਧੀਨ
ਦਰਜੇ ਅਧੀਨ ਹੀ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ
ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਮਾਨਵਤਾਵਾਦੀ ਮੰਤਰ ਅਨੁਸਾਰ ਨਵੇਂ ਮਿੱਥੇ ਧਰਮ ਤੇ
ਫਲਸਫੇ ਦੀ ਨੀਤੀ ਰੱਖੀ, ਜੋ ਅਜੋਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਾ ਧਰਮ ਬਣਿਆ
। ਨਵੰਬਰ, 1966 ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹਿੱਸੇ ਵਰ ਵਿੱਤੇ ਗਏ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹੋਰ
ਦੀ ਮੁਕਾਬਲੇ ਗਿਆ।

(4) ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਟਿੱਕਣ ਕੀ ਹਨ?

ਉੱਤਰ:- ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਟਿੱਕਣ ਕੀ ਹਨ? ਜਾਂ
ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੇ ਮੁੱਖ ਟਿੱਕਣ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਨ।
ਉੱਤਰ:- ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼
ਪੰਜਾਬ - ਇੰਨਾ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਹ ਹੋਣ ਵਾਲੇ
ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਵਾਸੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਰੱਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦਾ ਸੁਰੱਖਿਆ
ਕੋਟ-ਕੋਟ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ
ਸ਼ਾਂਤੀ - ਹਾਰਮਨ ਅੱਗੇ ਕੂੜੇ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਅੰਨ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੈ, ਇਸ
ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰ ਉੱਤੇ ਭੀਖ ਮੰਗਣਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ
ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਟਿੱਕਣ ਇਸਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ
ਦੀ ਖੇਤੀ, ਪਹਿਰਾਵੇ, ਹੀਰੀ - ਰਿਵਾਜ ਤੇ ਅੰਤਾਂ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ
ਦੀ ਧਰ - ਜਾਤੀ, ਧਰ - ਰੱਖੀ ਤੇ ਧਰ - ਨਸਲੀ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।
ਅੰਤਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰ ਤੇ ਧਰ ਰਹੀਆਂ ਧਰਮਿਕੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਨਵਿਤਾ
ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀ ਰਿਵਾਜ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਦੀ
ਹੈ, ਚੰਨ੍ਹ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਰੂਪ ਨੂੰ ਬਾਇਲ ਹੋਏ
ਹੈ।

* ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਰ:-

(1) ਜਿੱਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਪਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਸਦਾ
ਅਧਿਐਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਸੀਂ ਕੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ?
ਉੱਤਰ:- ਕਿ ਇਹ ਆਪਣੇ - ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਟਿਲ ਦਰਸਾਰਾ ਦੀ ਹੈ।

② ਸੰਖਿਆਚਾਰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਹੀ ਇਸ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਚਾਰਾਂ ਮੰਨਣਾਂ, ਗਿਣ-ਗਿਣ, ਕਣਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਗਤੀ-ਨਿਵਾਸ, ਪਹਿਰਾਵੇ, ਖੋਜੀ ਅਤੇ ਉੱਖ-ਡਿਊਟਰਾਂ ਦਾ ਸੁਮੇਲ ਹੈ।

③ ਸੰਖਿਆਚਾਰ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੁਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ।
ਉੱਤਰ:- 'ਸੰਖਯ' ਅਤੇ 'ਆਚਾਰ'।

④ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੰਖਿਆਚਾਰ ਲਈ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(ਹਾਂ/ਨਹੀਂ)

⑤ ਇਸ ਧਾਰ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਖਜਾਣੇ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਬੰਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਿਹੜੇ ਦੋ ਦੋ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।
ਉੱਤਰ:- 'ਰਿਹਾਇ'।

⑥ ਰਿਹਾਇ ਸਮੇਂ ਖਜਾਣੇ ਨੂੰ ਕਿਸ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।
ਉੱਤਰ:- 'ਸਧਤ-ਸਿੰਧ'।

⑦ ਅਣਵੰਤੇ ਖਜਾਣੇ ਵਿਚਲੇ ਪੰਜ ਦਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਜੋਕੇ ਖਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਦਰਿਆ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ।
ਉੱਤਰ:- ਦੁਆਈ ਕੁ।

⑧ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵੰਡ ਕਦੋਂ ਹੋਈ? \Rightarrow 1947

⑨ ਹਿਮਾਚਲ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ ਰਾਜ ਕਦੋਂ ਹੋਏ ਵਿੱਚ ਆਏ।
ਉੱਤਰ:- 1 ਨਵੰਬਰ, 1966 ਵਿੱਚ।

⑩ ਰਿਹਾਇ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਿਹੜੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਵਿਆਕਰਨ-ਕੀਮਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਇਸ ਧਾਰੀ 'ਤੇ ਹੋਈ।
ਉੱਤਰ:- ਪਾਇਨੀ ਦੀ।

ਗੁਪਤ
